

IGAZSÁGOS-E PLATÓN A KÖLTŐKKEL SZEMBEN? – REFLEXIÓK GADAMER PLATÓN-ÉRTELMEZÉSÉHEZ

LOBOCZKY JÁNOS

A címben feltett kérdés naivnak tűnik, hiszen látszatra könnyen megválaszolható, kétféle értelemben is. Egyfelől igazságosnak tekinthetjük azt, ahogyan „kitessékeli” a költészet nagyobb részét az ideálisnak, az igazságosságot szem előtt tartónak tételezett államából. Legalábbis abból a szókratészi-platóni nézőpontból szemlélve a dolgot, amely a jó állampolgárrá nevelés céljának rendel alá minden mást. Másfelől viszont éppen ezt a mércét ítélnéjük igazságtalannak a művészettel szemben, s így egyoldalúnak Platón álláspontját, ahogyan azt pl. Danto megfogalmazza: „Vajon nem azért talál-ták-e ki a filozófiát, hogy elbánjon a művészettel, s nem lehetséges-e, hogy a filozófiák végső soron büntetőintézmények, amelyek leginkább egy szörny fékentangársát szolgáló – azaz valamiféle súlyos metafizikai veszélyt elhárítani igyekvő – labirintusra emlékeztetnek?”¹ De ezt az egész kérdéskört megközelíthetjük úgy is, hogy mintegy „közelebb lépünk” Platón dialógusaihoz, s legalább néhány szövegrészlet alapján megvizsgáljuk, hogy tényleg ennyire leegyszerűsíthető-e a platóni álláspont.

Gadamer árnyalt Platón-értelmezései mindenképpen kitűnő inspirációt nyújtanak ehhez a kísérlethez. A kísérlet szó használata itt egyáltalán nem véletlen, nem csupán az előadó törekvésére utal, hanem magára a platóni szövegekre. A fiatal Lukács György, amikor az 'esszé' kifejezés görög eredeti értelmét ('kísérlet') hangsúlyozza, Platón is az elődök közé sorolja. Szerinte sok olyan írás van, „mely ugyanazokat a kérdéseket teszi fel az élethez, mint minden kritikának nevezett írás, csak éppen egyenesen az élethez fordul velük, és nem kell neki irodalom és művészet mint közvetítő. És éppen a legnagyobb, a legtökéletesebb kritikusok írásai ilyenek: Platón dialógusai és a középkori misztikusok írásai, Montaigne *Kísérletei* és Kierkegaard imaginárius naplói és novellái.”²

Először azt érdemes röviden felidézni, hogy Szókratész-Platón milyen meghatározásait adja az *Államban* az igazságosságnak: „mindig igazat mondani, s minden esetben visszaadni azt, amit mástól kaptunk” (331c); „barátainkkal jót tenni, ellenségeinkkel rosszat”(332a); „az igazságos ember

---

¹ Arthur C. Danto: *Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet?* Ford.: Babarczy Eszter. Atlantisz, Bp. 1997. 26.

² Lukács György: Levél a „kísérlet”-ről. In. *Iffjúkori művek*. Szerk. Tímár Árpád. Magvető, Bp. 1977. 306.

senkinek sem árthat” (335b)³; „az igazságosság értéke azokban a javakban rejlik, amelyek belőle származnak” (362c)⁴; „az igazságosság a lélek egészsége, az igazságtalanság a betegsége” (444c); „közülünk is csak az lehet igazságos, s csak az végezheti a maga munkáját, akinek a lelkében mindegyik rész a maga munkáját végzi” (441e); „államunk azáltal lett igazságossá, hogy a benne levő három népréteg mindegyike a maga munkáját végezte” (441d)⁵. A költőket az igazságosság értelmezésével kapcsolatban többször is megrója, mivel szerinte felfogásuk a közönséges emberekéhez hasonló. Ilyen vélekedéseket tulajdonít nekik: „...szép dolog a józanság és az igazságosság, de nehéz és fáradtságos, a fegyelmezetlenség és az igazságtalanság viszont igen édes, és könnyűszerrel el is sajátítható, s az emberek csak a mások véleménye és a törvény miatt tartják csúnya dolognak” (364a); „a látszat még az igazságot is legyőzi” (365c); eddig mindenki csak azért dicsérte az igazságosságot és ócsárolta az igazságtalanságot, mert belőlük jutalom vagy büntetés származhat, „de azt, hogy egyik is, másik is, az emberek szívében lakozva, elrejtve az istenek és az emberek elől, a maga erejéből mit tesz, eddig még soha senki, sem költeményben, sem egyszerű szavakban részletesen ki nem fejtette olyan értelemben, hogy az egyik a legnagyobb rossz, amit csak a lélek befogadhat, az igazságosság pedig a legnagyobb jó.” (366e)⁶

Gadamer *A szép aktualitása*⁷ című írásában is utal arra, hogy a „szókratizmus újfajta filozófiai érzülete és tudásigénye” állította először legitimációjának kérdése elé a művészetet: „Itt első ízben vált láthatóvá, hogy a meglehetősen kötetlenül átvett és értelmezett hagyományos tartalmak képi vagy epikai továbbadása nem magától értetődően jogosult arra az igazságra, amelyre igényt tart.”⁸ A görög nevelésben a költészetnek, illetve a költészet (főleg Homérosz) által közvetített tudásnak kitüntetett jelentősége volt. Ezért volt Platón számára olyan lényeges számot vetni ezzel a hagyománnyal. Így valahol elhibázott Platónnak minden olyan védelmezése, amely szerint a filozófus lényegében azokat a kortárs költőket veti meg, akik megelégedtek a valós élet jeleneteinek pusztá utánzásával. Hiszen éppen Homérosz és a tragédiaköltők voltak kritikájának legfőbb céltáblái, akik pedig még Szókratész részben elbűvölték.

---

³ Platón: Állam. Ford. Szabó Miklós. In. *Platón összes művei*. Európa, Bp. 1984. II. k. 13-28.

⁴ I. m. 93.

⁵ I. m. 287-295.

⁶ I. m. 96-101.

⁷ H.G. Gadamer: *A szép aktualitása*. Ford.: Bonyhai Gábor. In. H.G. Gadamer: *A szép aktualitása*. Válogatta: Bacsó Béla. T-Twins, Bp., 1994. 11-84.

⁸ I. m. 11.

Gadamer szerint azt sem lehet elfogadni, hogy Platónnak, mint az ideatan metafizikus gondolkodójának a költőkkel szembeni kritikája logikusan következne ontológiai előfeltevéseiből. Éppen az ellentéte az igaz: Platón álláspontja nem rendszerének a következménye, amely eleve gátolta volna abban, hogy méltányosan értékelje a költői igazságot. Sokkal inkább arról van szó, hogy ez a kritika annak a döntésnek a szándékos kifejezése, amelyre Szókratész filozófiája indította, és amellyel korának egész állami és szellemi kultúrájával és képességeivel szembe fordulva kívánta az államot megmenteni. Éppen az attikai nevelés költői fundamentumával való szakítás során bontakozik ki a platóni filozofálás nevelési értelme mint az egész tradícióval szembeni más és új.

A költők kritikája az *Állam* és a *Törvények* nevelési programjában jelenik meg, így igazán Platónnak a fennálló államformáktól való éles elfordulásából, valamint annak a filozófia révén történő újramegalapozásából lehet megérteni. Ugyanakkor azt is érdemes figyelembe vennünk, hogy a platóni államkonstrukció a filozófiai vízióban létezik, nem a földi valóságban. Úgy is mondhatnánk, hogy felfogható „öskép” az ember számára, amelynek segítségével önmaga „belső alkotmányát” (testi-lelki harmóniáját, összerendezettségét) képes megteremteni. Tehát a lélek fundamentumát, vagyis az igazságosság valódi lényegét képes kibontakoztatni, amely csak az ideális államközösségben valósulhat meg. Ebből következően az élet minden szférájának az ideálisnak tételzett állam rendjét kell szolgálnia. A régi görög költészet kritikai megtisztításának is az a fő indoka, hogy nem képes eredeti formájában a helyes nevelés, az emberi lélek erényesre formálásának útmutatója lenni. Platón nézőpontjából egyébként sem a szó szoros értelmében vett oktatásnak van a legmélyebb nevelő hatása, hanem az állam íratlan törvényeinek, amely maga az ethosz. A költészet nevelő hatásának titka is az, hogy az szólal meg benne, ami az erkölcsi(-állami) közösségben uralkodó szellemnek megfelel.

Az előbb már utaltam arra a platóni megállapításra, amely szerint az igazságosság értéke azokban a javakban rejlik, amelyek belőle származnak. A költészet értéke tehát Platónnál ezzel összefüggésben az erényre nevelés hatásosságában rejlik. Ugyanakkor a kérdés leegyszerűsítése lenne, ha nem figyelnénk fel arra, hogy a költészet és a szépség világának felidézése során minden morális feddés mellett is milyen vonzó megvilágításba kerül a művészet „szent örülete”. A *lakomában* Szókratész jól érzékeltetően szenvedélyes elragadtatottsággal „tolmácsolja” Diotima tanítását Erósz, a vágy, illetve a szerelem magasabb rendű hatalmáról, amelynek révén az emberi lélek képes felemelkedni a szép ideájához, s annak szemlélete így az „önmagában való szépségnek a tudománya”. A magánvaló szép túl van minden létezőn, ahogy a magánvaló jó is. A görögök számára egyébként is a kozmosz, az égi rend összhangban áll a szép rendjével. Ahogyan Gadamer is hangsúlyozza: „A kozmosz, a jólrendezettség mintaképe egyben a szépség legmagasabb

példája a láthatóban. A mértékarányosság, a szimmetria a szépség döntő feltétele.”⁹ Emellett arra is felhívja a figyelmet, hogy Platón különbséget is tesz a szép és a jó között. A szép inkább „megfogható”, pontosabban „szemlélhető”, mint a jó. Ha megpróbáljuk megragadni a jót, akkor az a szépbe „menekül”. A *Philébosz*ban a következőképpen fogalmazza meg ennek lényegét: „Így azonban a jónak lényege most átcsapott a szép természetébe. Mert a mérték s arány adja mindennek szépségét és erényét... De mondtuk, hogy ezekkel együtt az igazság is a vegyülésbe lép... Ha tehát a jót nem tudjuk egyetlen jelleg hálójában elfogni, fogjuk el hároméval: a szépségével, az arányával és az igazságával, s mondjuk, hogy ez mint egység az oka a vegyület módjának. S mivel ez az ok maga a jó, a vegyület is ilyen lesz.” (64e)¹⁰ A szép a megjelenő, a „kivilágló”, amely Platónnál a szimmetrián alapul. Gadamer ennek kapcsán azt emeli ki, hogy itt a szépség létmódja a fény létmódja, a kivilágítás a szépségnek az ontológiai struktúrája, a dolgok ennek révén emelkednek ki mértékükben és körvonalaikban. A fény egyúttal a szó fénye is, hiszen mindent úgy emel ki, hogy az magában véve érthetővé és beláthatóvá válik.

Az *Ión* című dialógusában Szókratész – még ha nem is szánja dicséretnek – azt hangsúlyozza, hogy a költészet forrása éppen nem a szakértelem, a techné, vagy éppen a józan értelem, hanem az istentől eredő megszállottság: „Mert valamennyi epikus költő, aki jó, nem szakértelem alapján, hanem istentől eltelve, megszállottan mondja a sok szép költeményt, és a dalköltők, akik jók, szintazonképpen. Ahogy a korübászoként tombolók sem józan ésszel táncolnak, úgy a dalköltők sem józan ésszel írják azokat a szép dalokat, hanem csak ha ráléptek a harmónia meg a ritmus ösvényére, és megmámorosodtak, és megszállottak lettek”. (533e)¹¹ Az egész gondolatsor oda fut ki, hogy isten az említett költők értelmét éppen azért veszi el, hogy szolgálja gyanánt, afféle közvetítőnek használja őket, hogy „mi, hallgatók tudjuk, hogy nem ők azok, akik azokat a nagybecsű dolgokat mondják, hiszen értelmük nincs is jelen, hanem isten maga a szóló, csak éppen rajtuk keresztül szól beszéde hozzánk.” (534d)¹² Érzékelhető, hogy ebben a szövegben a költészet maga egyáltalán nem valami alacsonyabb rendű utánzás, hiszen a költők „nagybecsű dolgokat” tolmácsolnak.

A *Phaidrosz*ban (244b-245c)¹³ a jóslás művészetét állítja párhuzamba a költészettel abban a tekintetben, hogy mindkettőre jellemző az istenektől jövő megszállottság (mania: ’örjöngés’, ’örültség’, ’eszélősség’, ’isteni ihlet’, ’elragadtatás’). Platón külön is figyelmeztet arra, „hogy a hajdankorban a

---

⁹ Gadamer: *Igazság és módszer*. Ford.: Bonyhai Gábor. Gondolat, Bp., 1984. 332.

¹⁰ Platón: *Philébosz*. Ford. Péterfy Jenő. In. i. m. III. k. 299.

¹¹ Platón: *Ión*. Ford. Ritoók Zsigmond. In. i. m. I. k. 316-317.

¹² i. m. 317-318.

¹³ Platón: *Phaidrosz*. Ford. Kövendi Dénes. In. i. m. II. k. 742-743.

szavak alkotói nem tartották se rút, se szégyenletes dolognak az őrzöngést. Különben a legszebb művészetet, amellyel a jövőt ítélik meg – a mánia szóval összefüggésbe hozva –, nem nevezték volna el *maniké*-nak, megszállottságnak.” A múzsáktól való megszállottság itt éppen valódi értéke a költészetnek, még az erényre nevelés szempontjából is: „ha ez megragad egy gyöngéd és tiszta lelket, felébreszti és mámorossá teszi, és dalban meg a költészet egyéb módján magasztalva a régiek számtalan tettét, neveli az utódokat. Aki azonban a múzsák szent örülete nélkül járul a költészet kapuihoz, abban a hitben, hogy mesterségbeli tudása folytán alkalmas lesz költőnek, tökéletlen maga is, költészete is, és józan készítményeit elhomályosítja a rajongók költészete. Ennyi és még több szép eredményét tudnám felsorolni az istenektől jövő szent örületnek; tehát ne féljünk tőle, és ne zavarjon meg semmiféle olyan beszéd, amely azzal ijesztget, hogy az elragadott helyett inkább a józan embert kell barátul választani.” Persze tudjuk, hogy a dialógus e részében Szókratész a szerelmet, Erósz hatalmát dicsőíti: „...az ilyen örületet legnagyobb boldogságunkra adták az istenek. Bizonyításunk hihetetlen lesz ugyan a *túl okosoknak, de hihető a bölcseneknek* (kiemelés tőlem, L. J.)”. Ez az ironikus megkülönböztetés nyilván a szofisták (‘túl okosak’) és a szókratészi-platóni értelemben vett filozófusok (‘bölcsenek’) éles szembeállítását jelzi.

A *Törvények* című dialógusában Platón egyfelől kétségtelenül meglehetősen merev, még az *Államénál* is szigorúbb társadalom- és államrendet vizionál – helyenként az egyiptomi államot mintának tekintve –, másfelől a múzsai művészetekkel és a gyönyörrel szemben több helyen életszerűen megengedő az álláspontja. Persze a művészetek kiváltotta gyönyörűség megítélésére is leginkább az erényes ember alkalmas: „Annyit én is megengedek, hogy a gyönyörűség alapján kell a múzsai művészeteket megítélni, nem akárkinek a gyönyörűsége alapján, hanem röviden: az a múzsa a legszebb, amely a legjobb és a kellően művelt embereket gyönyörködteti, különösen, ha akár egyet is, aki erényével és műveltségével kiválik.”(659 a)¹⁴ A múzsáktól ihletett kardalokról szólva például megkülönbözteti a különböző korú fiúk és férfiak kardalát és kartancát, melynek vezetője nem csupán Apollón, hanem a mámor istene, Dionüszosz is. A „vének dionüszoszi kara”, a harminc és hatvan év közöttiek arra mutatnak jó példát, hogy „az egész város számára szüntelen énekelnie kell ezeket a himnuszokat, mint valami varázséneket; de úgy, hogy mindig színes változatosság legyen az előadásban, úgyszólván az énekesek soha el nem telő gyönyörűséget találjanak énekükben.” (665c)¹⁵ A negyven év fölöttiek számára a lelket mámorossá tevő bor is „varázszerű” szolgálhat az „öregegy fanyarsága ellen”, hogy kedvük legyen varázséneket

---

¹⁴ Platón: *Törvények*. Ford. Kövendi Dénes. In. i. m. III. k. 500.

¹⁵ I. m. 512.

énekelni. A gyönyör mint a szépség öröme ugyanakkor csak az egyik kevésbé fontos tényezője a múzsai művészeteknek Platón szemében. Mivel ezek „ábrázoló és utánzó” jellegűek, ezért legfőbb értékük, ha a szépség az utánzása által eléri a tárgyakkal való hasonlóságot: „Azoknak tehát, kik a legszebb dalt és a legszebb múzsát keresik, úgy látszik, nem azt kell keresniük, hogy melyik a kellemes, hanem hogy melyik a helyes.”(668b)¹⁶ A zenei formák, dallamtípusok és hangszerek megítélése és szerepük hangsúlyozása sem véletlenül kapcsolódik a törvényekhez. Platón mintája itt az archaikus közönségek vagy éppen Egyiptom szigorú, tradicionális rendjének a változatlan fenntartása: „a muzsikára vonatkozó intézkedés azonban helyes és méltó a megdölgölésére, hogy igenis lehetséges ilyen téren is törvényt szabni, és tartós biztossággal megállapítani azokat a dallamokat, melyek a természettől helyeset foglalják magukban.”(657b)¹⁷ A zenének meghatározott formáit egyébként is nomoszoknak nevezték, mintha a törvény is „a zene egy neme volna”. A különböző ritmusok, hangnemek, dallamok a lélek érzelmeinek helyes vagy helytelen „utánzásai”, az erkölcsileg jó vagy rossz lélek tükröi, ezért tulajdonít olyan kitüntetett szerepet a zenének a nevelésben Platón. A múzsai művészetekre nevelés megfelelő szintere azután a játék. Az 'Athéni' (Szókratész-Platón) ironikus megjegyzése szerint az emberi dolgok egyébként sem méltók rá, hogy komolyan vegyük őket: „Mi hát a helyes út? Játssza kell töltenünk életünket, bizonyos játékok közepette: áldozva, énekelve és táncolva, úgyhogy az istenek kegyét képesek legyünk megnyerni, ellenségeinket pedig távol tartani és harcban legyőzni.”(803e)¹⁸

Végül soron arra a következtetésre jut a *Törvényekben* is Platón, hogy a költők által közvetített sokféle tudás „veszélyes a gyermekekre nézve”, tehát másféle mintaképet kell fellelni. A Platón által sugallt következtetés az, hogy saját dialógusainak szellemi világa, a filozófiai beszélgetés adhatja ennek a mintáját: „...ha visszatekintek azokra a beszélgetésekre, melyeket hajnaltól kezdve idáig folytattunk – mégpedig úgy tűnik nem isteni sugallat nélkül –, az a benyomásom, hogy költői műhöz hasonlatosak. És talán nem is olyan csodálatos az, ami velem most meggesik: hogy öröm fog el, mikor saját fejtegetéseimet szemügyre vehetem. Mert a legtöbb költői vagy prózai művel, amit csak hallottam és megtanultam, összehasonlítva, ezek látszanak a legmegfelelőbbnek és legalkalmasabbnak rá, hogy az ifjúság meghallgassa őket.”(811d)¹⁹ Az erényes, így igazságos élet dicséretének éneke maga a platóni dialógus. Az „esztétikai tudat” kritikája éppen ebben nyilvánul meg a leg-

---

¹⁶ I. m. 519.

¹⁷ I. m. 496.

¹⁸ I. m. 742.

¹⁹ I. m. 754.

nyilvánvalóbban. Platón az esztétikai önfeledtséggel és a régi költészet elbűvölő hatásával szemben nem új varázseneket, hanem a filozófiai dialógus ellenvarázslatát állítja. A költészet és a költők kritikája egyfajta varázstalanító példabeszéd. Ahogyan az ideális államban mindenfajta költészetnek védekeznie kell a benne megnyilvánuló mimézis esztétikai felfogása ellen, úgy a platóni dialógusköltészetnek is ellen kell állnia az esztétikai felfogásnak. Persze ironikusan azt is mondhatnánk, hogy Platónnál itt a hol elfojtott, hol nyilvánvalóan kiáradó költőiség, illetve be nem teljesült költői ambíció szólal meg.

Az *Állam* sokat idézett X. könyvében egyébként szintén arról van szó, hogy Platón a költőket is felelőssé teszi az igazságosság helyes értelmének hanyatlásáért. Ezért kell Szókratésznek megénekelnie az igazságosság dicséretét. Azt kell nyújtania, amire a költők nem képesek, pedig a platóni *Állam*nak az igazságosság valódi dicséretét kell hirdetni. Ahogyan azt Gadamer is hangsúlyozza²⁰, az igazságosság igazságos létezés, amelyben mindenki önmagáért és egyúttal mindenki másért van. Az igazságosság nem az, amikor mindenki örködik mindenki felett, hanem amikor mindenki magára vigyáz, és „belső alkotmányának” igazságos létén örködik.

Előadásom befejező részében még egy kérdést érintek, a beszéd és az írás művészetének ellentétét Platónnál. A *Phaidrosz* utolsó fejezeteiben Szókratész a beszéd elsőbbsége mellett érvel az írással szemben. A bölcs ember „eleven és lelkes beszédének” az „írott beszéd” csupán árnyképe. A beszéd igazi művészete mindamelllett „az igazság érintése nélkül” nem létezhet. Tudjuk, hogy Szókratész itt a minden áron való meggyőzésre törekvő, csupán szofisztikus ügyességet felvonultató retorika felületességét kívánja leleplezni. De nem pusztán erről van szó. Amikor az egyiptomi Theuth isten találmányáról, az írásról beszél Szókratész, ő éppen azt emeli ki, hogy ez nem az emlékezetet erősíti, mivel akik megtanulják, majd nem fogják gyakorolni emlékezőképességüket: „az írásban bízva ugyanis kívülről, nem pedig belülről, a maguk erejéből fognak visszaemlékezni. Nem az emlékezetnek, hanem az emlékeztetésnek a varázsszerét találtad te fel. A bölcsesség látszatát nyújtod tanítványaidnak, nem az igazságot.” (275a)²¹ A szöveg, minden vitathatósága ellenére is valami lényegesre mutat rá: a valódi tudás mindig az az eleven tudás, amely mintegy képes „megszóltatni” az írott szöveget. Ilyen értelemben igazat adhatunk Szókratésznek abban, hogy a megértés kedvéért való beszélgetésekben, „melyekben a lélekbe írónak az igazságosságról, a szépről és a jóról, ezekben van világosság, teljesség, és csak ezeket lehet komolyan venni.” (278a)²² Abban azért a költészetet bizonyos értelemben

---

²⁰ Lásd Gadamer: *Plato und die Dichter*. In. *Gesammelte Werke*, Band 5. J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen, 1985. 187-212.!

²¹ Platón: *Phaidrosz*. I. m. 798.

²² I. m. 804.

elítélően kezelő bölcselelő szólal meg, amikor Szókratész a költőt szembeállítja a filozófussal, vagyis a „bölcesség barátjával”: „Azt ellenben, akinek nincs becsebb kincse annál, amit megszerkesztett és megírt – hosszasan meghányva-vetve, összefércelve és kihúzza belőle –, joggal nevezheted költőnek, beszédírónak vagy törvényszerkesztőnek.” (278e)²³

Befejezésül Gadamer két fontos Platón-írására hívnám fel a figyelmet. A *Platos ungeschriebene Dialektik*²⁴ című tanulmányában úgy összegzi Platón dialektikáját, hogy az nem más, mint a beszéd vezetésének művészete, tehát nem lehet szisztematikusan rekonstruálni mint valamiféle eredményt.²⁵

A másik érdekes írás Platón mint portréfestőt idézi meg (*Plato als Porträtist*). Gadamer itt azt emeli ki, hogy Platón, aki helyenként a költők ellenfelének látszik, Szókratész alakjának felelevenítésével maga is szinte arcképfestő művészként áll előttünk. Ugyanakkor – hangsúlyozza Gadamer – Szókratész nem egy pusztán szerep, amelybe Platón belebújik. A beszélgetőtársai (Szókratésznek és Platónnak egyaránt) végül mi, gondolkodó olvasók vagyunk.²⁶

---

²³ I. m. 805.

²⁴ Gadamer: *Platos ungeschriebene Dialektik*. In. *Gesammelte Werke*, Band 6. I. m. 129-154.

²⁵ „Sie sind da und sind nicht Resultat einer Rekonstruktion.” I. m. 131.

²⁶ Gadamer: *Plato als Porträtist*. In. *Gesammelte Werke*, Band 7. I. m. 243.: „Sokrates ist nicht eine bloße Rolle, in die Plato schlüpft. Seine Unterredner sind am Ende stets wir selber, wir denkenden Leser.”